

Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeylerinin İzlenmesi

Following the Levels of Exposure the Peer Victimization and Applying Peer Victimization in Five Year-Old Children

Hülya GÜLAY OGELMAN¹Hatice ERTEN SARIKAYA²

Başvuru Tarihi: 24.12.2015

Yayına Kabul Tarihi: 10.02.2016

Özet: Bu araştırma, beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi izlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada boylamsal tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Denizli ilinin Tavas ilçesinden iki bağımsız anaokulundan, 5 yaş grubu 52 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklardan 19'sü (% 36.5) kız, 33'ü (% 63.5) erkektir. Çocukların yaş ortalaması, 5 yıl iki aydır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Akran Şiddetini Uygulama Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeyleri ile ilgili dört ölçüm arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Kızlar ve erkekler arasında akran şiddetine maruz kalma düzeyi, dört ölçümde de anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .001$). Akranlara şiddet uygulamada ise eğitim-öğretim yılının başında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık görülmezken, diğer üç ölçümde erkeklerin akran şiddeti uygulama puanları, kız çocuklarına göre istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde bulunmuştur ($p < .001$).

Anahtar kelimeler: *Okul öncesi eğitimi, akran ilişkileri, akran şiddetine maruz kalma, akranlarına şiddet uygulama*

Abstract: The purpose of this study was to follow the relationship between the levels of exposure to peer victimisation and applying peer victimisation in five year-old children. Longitudinal scanning method was used in the study. The sample group of the study consisted of 52 five years old children recruited from two independent kindergartens in Tavas district of Denizli province in the educational year of 2013-2014. While 19 of children (36.5%) were girls, 33 (63.5%) were boys. Age average of children was 5 years and two months. "Personal Information Form", "Peer Victimization Scale", and "The Peer Victimization Application Scale" were used as data collection tools in the study. As a result of the analysis, there was a positive significant relationship between four measurements regarding the levels of children to be exposed to peer victimisation. There was not a significant difference between girls and boys in terms of the level of exposure to the peer victimisation in all four measurements ($p > .001$). Regarding applying peer victimisation, no significant difference was determined between the genders at the beginning of the school year and the scores of boys in applying peer victimisation were statistically higher in other three measurements, compared to the girls ($p < .001$).

Keywords: *Preschool education, peer relationships, peer victimisation, applying peer victimisation*

Giriş

Okul öncesi eğitim, gelişimin en hızlı olduğu süreçte, çocukların potansiyellerini en üst düzeye çıkarma, çocuklardaki gelişim sorunlarının erken teşhisi, çocukları ilköğretime hazırlama ve ailelere rehberlik etme amaçlarının yanı sıra akranlarla düzenli etkileşimlerin başlangıç noktası olarak da ayrı bir öneme sahiptir. Okul öncesi dönemde, çocuklar aile dışında ilk defa akranlardan ve öğretmenlerden oluşan yeni ilişkiler içine girmektedirler. Bu durum, onların yeni ilişkiler ağında ailelerinden öğrendikleri bilgi, beceri ve yeterliklerden yararlanmalarını sağlarken, yenilerini de öğrenmelerine fırsat sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bilindiği gibi küçük çocukların doğdukları toplumda kültürü öğrenmelerinde kendilerinden daha bilgili akranlarının ve öğretmenlerinin de etkisi vardır (Vygotsky, 1978). Çocukların akran merkezli sosyal yeterliği kazanmaları, akran gruplarıyla ilgili sosyal yapı oluşturmaları okul öncesi dönem boyunca gerçekleşmektedir (Brown Odom ve Conray, 2001; Farmer, 2000). Çocuklar akran ilişkileri ile sosyal davranışları öğrenme fırsatı bulurlar. Öz-düzenleme becerileri, sosyal kontrol, sosyal kurallar ve değerlerle ilgili farkındalıkları gelişir. Sırasını bekleme, paylaşma, işbirliği, yardımlaşma gibi sosyal becerileri

¹ Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, hgulay@pau.edu.tr

² Bil. Uzm., MEB, Okul Öncesi Öğretmeni herten051@pau.edu.tr

akranlarından öğrenirler. Ayrıca akran ilişkileri, bireysel isteklerin sosyal ortamda nasıl ifade edileceği ile ilgili çocuklara deneyim kazandırır (Bradley, 2001; Green, Cillesen, Rechis, Patterson ve Hughes, 2008).

Çocukların tüm gelişim alanlarına etkileri olan akranlarla yaşanan olumlu ve olumsuz etkileşimler sonucunda farklı akran ilişki türleri ortaya çıkabilmektedir. Akran şiddeti bu ilişki türlerinden biridir. Akran şiddeti, saldırganlıkla şekillenen problemlili bir ilişki türüdür. Olweus (2003) akran şiddetini; saldırganlığın bir alt boyutu olarak, güçlü olan çocuğun, daha güçsüz olan bir çocuğa herhangi bir kışkırtıcı unsur olmadan, tekrarlanan bir şekilde şiddet uygulaması olarak tanımlanmaktadır. Akran şiddeti ve saldırganlık farklı kavramlardır. Bu farklılık üç noktadan kaynaklanır: Akran şiddetinin herhangi bir kışkırtma sonucunda ortaya çıkmaması; tekrarlanması; şiddeti uygulayan çocuğun, şiddete maruz kalan çocuktan daha güçlü olması, akran şiddetinin saldırganlıktan farklı olan özellikleridir (Solberg, Olweus ve Endressen, 2007).

Akran şiddetini, bir tür saldırganlık olarak nitelendiren bazı araştırmacılar (Crothers ve Levinson, 2004; Gillies-Rezo ve Bosacki, 2003; Smith, Cowie ve Blades, 2005) şiddeti, saldırganlıkta olduğu gibi doğrudan ve dolaylı akran şiddeti olarak ikiye ayırmaktadır. *Doğrudan akran şiddeti*: Hedef alınan kişiye yönelik açık hamlelerle (itme, vurma gibi) gerçekleşen şiddettir. *Dolaylı akran şiddeti*: Gruptan dışlama, sosyal baskı, dedikodu, ilişkilere zarar verme, hedef alınan kişiyi sosyal olarak yalnızlaştırmayla şekillenir. Bu özellikler nedeniyle ilişkisel zorbalık olarak da adlandırılmaktadır.

Zorbalığı gerçekleştiren çocuklar genellikle güçlü olan ya da şiddete maruz kalan çocuk tarafından güçlü olarak algılanan çocuklardır. Şiddeti gerçekleştiren çocuklar, akran yapısı içinde etkin, girişken, popüler, düşmanlık hisleriyle dolu ve atak olabilmektedir. Zorba çocukların saldırgan, kavgacı, yıkıcı, olumsuz benlik saygısına ve düşük düzeyde sosyal yeterliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Şiddeti gerçekleştiren çocuklar, zorbalığa karşı diğer çocuklara göre daha olumlu tutumlar içinde bulunmaktadır. Bu çocuklar akran grubu içinde farklı özelliklere sahip olabilirler. Bazı zorba çocuklar, az sayıda arkadaşına sahip ve yalnızdırlar. Buna karşılık kabul düzeyleri yüksektir. Bazıları da saldırgandır ve akranları tarafından reddedilirler (Gillies-Rezo ve Bosacki, 2003; Pekel, 2004; Rodkin ve Hodges, 2003).

Akran şiddetinin bir diğer boyutu, şiddete maruz kalan çocuklardır. Akran şiddetine maruz kalma genel anlamda, saldırgan davranışa maruz kalmayı ifade eder (Monks, Smith ve Swettenham, 2005). Kochenderfer-Ladd ve Wardrop (2001)'a göre akran şiddetine maruz kalmanın 5 tipi bulunmaktadır: *Dolaylı akran şiddetine maruz kalma*: Şiddeti gerçekleştiren çocuğun şiddeti çok kalabalık ortamlarda gerçekleştirmesi ve saldırganın kolaylıkla tanımlanamaz oluşudur. *İlişkisel akran şiddetine maruz kalma*: Arkadaşlığa ve akran kabulüne zarar verecek davranışlara (tehdit etme, dışlama, dedikodu vb.) maruz kalmadır. *Sözel akran şiddetine maruz kalma*: Sözel şiddet (hakaret, küfür etme) ile gerçekleşen zorbalığa maruz kalmadır. *Fiziksel şiddete maruz kalma*: Vurma, itme, tekmeleme, çimdikleme gibi fiziksel saldırganlığa maruz kalma. *Çoklu akran şiddetine maruz kalma* ise belirlenmiş akran şiddeti tiplerinden birden fazlasının bir arada bulunmasıdır.

Akran şiddetinin çocuk üzerindeki etkileri kısa ve uzun süreli olabilmektedir. Depresyon, yalnızlık, kaygı, düşük özgüven (Hawker ve Boulton, 2000; Kochenderfer ve Ladd, 2004; Kochenderfer-Ladd ve Wardrop, 2001), yakın arkadaşlıklar kuramama (Smith, Cowie ve Blades, 2005), akran etkinliklerinden kaçınma, yalnızlık (Baumeister, Storch ve Gefken., 2008; Ladd-Kochenderfer ve Coleman, 1997) az sayıda arkadaşına sahip olma, utanma, düşük kendilik değeri, düşük sosyal yeterlik, saldırganlık, akademik başarısızlık (Davidson ve Demaray, 2007) gibi olumsuz sonuçlar kısa süreli etkilerdir. Kısa süreli etkiler, akran şiddetine uzun süre maruz kalındığında kalıcı hale gelecektir. Bu etkiler arasında, akranları tarafından reddedilme, okulu bırakma (Cullerton-Sen ve Crick, 2005), saldırganlık, arkadaşlarına karşı kavgacı, baskıcı olma gibi dışa yönelik özellikler; çekingenlik, utangaçlık, kaygı, üzüntü gibi içe yönelik davranış sorunları; uyku sorunları, alt ıslatma gibi davranış sorunları; mide-baş ağrıları, düşük özgüven, olumsuz benlik algısı, okulu sevmeme, akademik başarısızlık, sosyal fobi, dikkat sorunları (Crothers ve Levinson, 2004; Gillies-Rezo ve

Bosacki, 2003; Hodges ve Perry, 1999; Kochenderfer ve Ladd, 1997; Leff, 2007; Rodkin ve Hodges, 2003) gibi uyum ve davranış sorunları görülebilmektedir.

Günümüzde, okullarda şiddet artmaktadır. Okul öncesi dönemde de akranların birbirlerine şiddet uygulaması rastlanabilen problem durumlarıdır (Erten, 2012). Ancak Türkiye’de son yıllarda akran ilişkisi ile ilgili araştırmalar artış göstermekle birlikte (Gülay, 2008; Gülay ve Erten, 2011; Gülay-Ogelman ve Erten-Sarikaya, 2013, Gülay-Ogelman ve Erten-Sarikaya, 2014) boylamsal çalışmalar yeterli düzeyde değildir (Erten, 2012; Gülay-Ogelman ve Erten-Sarikaya, 2013). Akran şiddetinin uzun ve kısa süreli etkileri göz önünde bulundurulduğunda, konu ile ilgili araştırmaların artırılması, yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak araştırmanın amacı, beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi izlemektir. Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- Beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeyleri, eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik göstermekte midir?
- Beş yaş çocuklarının akran şiddeti uygulama düzeyleri, eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik göstermekte midir?
- Beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri, cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada boylamsal tarama yöntemi kullanılmıştır.

Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Denizli ilinin Tavas ilçesinden iki bağımsız anaokulundan, 5 yaş grubu 52 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklardan 19’u (% 36.5) kız, 33’ü (% 63.5) erkektir. Çocukların yaş ortalaması, 5 yıl iki aydır. Örneklem grubunu belirlemede basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tavas ilçesindeki bağımsız anaokulu ve anasınıfları arasından seçilen kurada iki bağımsız anaokulu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların kişisel bilgilerini belirlemek için “Kişisel Bilgi Formu”, akran şiddetine maruz kalma düzeylerini belirlemek için “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”, akran şiddetini uygulama düzeylerini belirlemek için “Akran Şiddeti Uygulama Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu’nda çocuklarla ilgili cinsiyet, doğum tarihi, okul adına yönelik sorular yer almaktadır.

Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği: 1997’de Kochenderfer ve Ladd tarafından 5-6 yaş çocukları için geliştirilen “Akran Şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği”nden yola çıkılarak 2002’de geliştirilen bir ölçme aracıdır. Öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Form, akran saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Her madde “Hiçbir zaman”, “Bazen”, “Her zaman” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçek 2008’de Gülay tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçme aracında alt boyut bulunmamaktadır, bu nedenle toplam puan üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan çocukların akran şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’nin iç tutarlık katsayısı .79 ($p < .01$)

olarak bulunmuştur. Ölçeğin kriter geçerliğinde, akran şiddetine maruz kalma ile bakış açısı alma becerisi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, akran şiddetine maruz kalma ile bakış açısı alma becerileri arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişkinin bulunduğunu ($r=-.40$, $p<.05$) ortaya koymuştur. Ölçeğin Türkçe formunun her bir maddesinin ayırdedici gücüne ilişkin t test analizi sonuçlarına göre .001 düzeyinde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinde, iki ölçüm arasında .05 düzeyinde anlamlı ilişki belirlenmiştir ($r=.39$) (Gülay, 2008). Bu araştırma kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .78 olarak belirlenmiştir.

Akran Şiddeti Uygulama Ölçeği: Akran Şiddeti Uygulama Ölçeği, bu araştırma kapsamında “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” esas alınarak geliştirilmiştir. Akran şiddetine maruz kalma ölçeğinin dört maddesine paralel olarak oluşturulan dört madde doğrultusunda, çocukların akran şiddetini uygulama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Akran şiddetine maruz kalma ölçeği ile çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeyleri, bu ölçek ile de akran şiddetini uygulama düzeyleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ölçek maddeleri, okul öncesi eğitim, çocuk gelişimi alanlarında akran ilişkileri, akran şiddeti, sosyal konum konularında çalışmalar yapan beş akademisyenin görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Oluşturulan maddeler, beş okul öncesi eğitimi öğretmeninin görüşüne de sunulmuştur. Alınan görüşler doğrultusunda pilot bir uygulama da yapılmıştır. Ölçeğe son hali verildikten sonra, 5-6 yaş grubundan 50 çocukla ölçeğin kriter geçerliği için akran şiddetini uygulama ile saldırganlık arasındaki ilişki ele alınmıştır. Akran şiddetini uygulama ile saldırganlık arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki ($r=-.48$, $p<.05$) ortaya konulmuştur. Ölçeğin dört maddesinin ayırdedici gücüne ilişkin t test analizi sonuçlarına göre .005 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Örneklem grubundan seçilen 35 çocukla iki hafta arayla yapılan uygulama sonucunda test tekrar test güvenilirliği, $r= .81$ ($p< .001$) olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .75 olarak belirlenmiştir. Dört maddeli ölçekten alınan toplam puan, çocukların akran şiddetini ne kadar uyguladıklarını ortaya koymaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 12, en düşük puan ise 4’tür. Örnek maddeler: “Diğer çocukları azarlar.”, “Akranlarına isim takar.” Ölçek, okul öncesi eğitimi öğretmenleri tarafından doldurulmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama süreci, ölçme araçlarının bir yıl içinde dört kez uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri Kişisel Bilgi Formu’nu her çocuk için bir defa doldurmuştur. “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” ve “Akran Şiddeti Uygulama Ölçeği” öğretmenler tarafından 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde her çocuk için dört kez (Eylül 2013, Aralık 2013, Şubat 2014 ve Mayıs 2014) doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddetini uygulama davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek için ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), ilişkili örneklem için t-testi ve korelasyon hesaplamaları kullanılmıştır. Analizler bilgisayar ortamında SPSS 17.0 paket programı yardımıyla yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Eğitim-Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm	52	1.46	1.565
Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm	52	1.09	1.317
Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm	52	.61	1.031
Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	52	.98	1.475

Tablo 2. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	293.692	51	5.759	-	-	1-2
Ölçüm	18.962	3	6.321	11.372	.000	1-4
Hata	85.038	153	.556	-	-	3-4
Toplam	397.692	207	-	-	-	

1: Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm 2: Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm
3: Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm 4: Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm

Tablo 2.'de tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, beş yaş çocuklarının bir eğitim-öğretim yılı içindeki akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,153)} = 11.372, p < .05$]. Akran şiddetine maruz kalma düzeyine yönelik birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.46$) ve ikinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.09$), dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X} = .98$) göre daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X} = .61$) dördüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X} = .98$) daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.46$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = .61$) ölçümler içindeki en düşük puandır.

Tablo 3. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddeti Uygulama Düzeylerinin Eğitim-Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	52	1.28	1.563
Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	52	1.26	1.610
Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	52	.78	1.499
Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	52	1.25	1.557

Tablo 4. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddeti Uygulama Düzeylerinin Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	381.630	51	7.483	-	-	-
Ölçüm	9.053	3	3.018	4.061	.008	1-3
Hata	113.697	153	.743	-	-	2-3
Toplam	504.38	207	-	-	-	3-4

1: Akran şiddetini uygulama birinci ölçüm 2: Akran şiddetini uygulama ikinci ölçüm
3: Akran şiddetini uygulama üçüncü ölçüm 4: Akran şiddetini uygulama dördüncü ölçüm

Tablo 4.'de tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, beş yaş çocuklarının akran şiddeti uygulama düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,153)} = 4.061$, $p < .05$]. Akran şiddetini uygulama düzeyine yönelik birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.28$) ve ikinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.26$), dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X} = 1.25$) göre daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X} = .78$) dördüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X} = 1.25$) daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 1.28$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = .78$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Akran şiddetine maruz kalan çocukların bu durumları sonraki zaman dilimlerinde de devam edebilmektedir. Akranlarına şiddet uygulamada da ölçümler arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Akranlarına şiddet uygulayan çocuklar, bu davranışlarını uzun süreli olarak devam ettirebilmektedirler.

Tablo 5. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeyleri Arasındaki Korelasyonlar

Ölçümler	Akran Şiddetine Maruz Kalma 1. ölçüm	Akran Şiddetine Maruz Kalma 2. ölçüm	Akran Şiddetine Maruz Kalma 3. ölçüm	Akran Şiddetine Maruz Kalma 4. ölçüm	Akran Şiddeti Uygulama 1. Ölçüm	Akran Şiddeti Uygulama 2. Ölçüm	Akran Şiddeti Uygulama 3. Ölçüm	Akran Şiddeti Uygulama 4. Ölçüm
Akran Şiddetine Maruz Kalma 1. ölçüm	-							
Akran Şiddetine Maruz Kalma 2. ölçüm	.67**	-						
Akran Şiddetine Maruz Kalma 3. ölçüm	.64**	.79**	-					
Akran Şiddetine Maruz Kalma 4. ölçüm	.71**	.75**	.79**	-				
Akran Şiddeti Uygulama 1. Ölçüm	.56**	.50**	.37**	.50**	-			
Akran Şiddeti Uygulama 2. Ölçüm	.41**	.62**	.45**	.45**	.74**	-		
Akran Şiddeti Uygulama 3. Ölçüm	.48**	.56**	.63**	.55**	.67**	.78**	-	
Akran Şiddeti Uygulama 4. Ölçüm	.52**	.62**	.60**	.76**	.64**	.63**	.71**	-

N = 52 ** p < .01

Tablo 6. Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeylerinin Cinsiyete Göre Dağılımını Gösteren T- Testi Sonuçları

Ölçümler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Std.Dev.	df	t	p																																																																																
Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm	Kız	19	1.53	.51	50	1.602	.080																																																																																
	Erkek	33	1.30	.47				Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm	Kız	19	1.21	.42	50	-.490	.314	Erkek	33	1.27	.45	Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm	Kız	19	1.32	.48	50	-.554	.249	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	-1.224	.226	Erkek	33	1.55	.51	Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	.034	.947	Erkek	33	1.36	.49	Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*
Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm	Kız	19	1.21	.42	50	-.490	.314																																																																																
	Erkek	33	1.27	.45				Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm	Kız	19	1.32	.48	50	-.554	.249	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	-1.224	.226	Erkek	33	1.55	.51	Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	.034	.947	Erkek	33	1.36	.49	Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52								
Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm	Kız	19	1.32	.48	50	-.554	.249																																																																																
	Erkek	33	1.39	.50				Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	-1.224	.226	Erkek	33	1.55	.51	Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	.034	.947	Erkek	33	1.36	.49	Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52																				
Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	-1.224	.226																																																																																
	Erkek	33	1.55	.51				Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	.034	.947	Erkek	33	1.36	.49	Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52																																
Akran şiddeti uygulama birinci ölçüm	Kız	19	1.37	.50	50	.034	.947																																																																																
	Erkek	33	1.36	.49				Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*	Erkek	33	1.39	.50	Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52																																												
Akran şiddeti uygulama ikinci ölçüm	Kız	19	1.16	.38	50	-1.797	.000*																																																																																
	Erkek	33	1.39	.50				Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*	Erkek	33	1.36	.51	Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52																																																								
Akran şiddeti uygulama üçüncü ölçüm	Kız	19	1.13	.32	50	-1.700	.000*																																																																																
	Erkek	33	1.36	.51				Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*	Erkek	33	1.41	.52																																																																				
Akran şiddeti uygulama dördüncü ölçüm	Kız	19	1.15	.37	50	-1.728	.000*																																																																																
	Erkek	33	1.41	.52																																																																																			

*p<.01

Tablo 6’da çocukların akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri cinsiyetler açısından incelenmiştir. Sonuçlara göre kızlar ve erkekler arasında akran şiddetine maruz kalma düzeyi, dört ölçümde de anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.01$). Akranlara şiddet uygulamada ise eğitim-öğretim yılının başında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık görülmezken, diğer üç ölçümde erkeklerin akran şiddeti uygulama puanları, kız çocuklarına göre istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde bulunmuştur ($p<.01$).

Akran şiddetime maruz kalma ile akranlarına şiddet uygulama arasında da anlamlı düzeyde olumlu yönde ilişki bulunmaktadır. Akranlarının şiddetine maruz kalan çocuklar, akranlarına şiddet uygulayabilmektedir. Aynı şekilde akranlarına şiddet uygulayan çocuklar, akranlarının şiddetine de maruz kalabilmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Birinci ölçümün ortalama puanı ölçümler içindeki en yüksek puandır. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ölçümler içindeki en düşük puandır. Sonuçlara göre akran şiddetine maruz kalma, üçüncü ölçümde (Şubat 2014) oldukça azalmıştır. Akran şiddetine maruz kalma düzeyinin azalması, akran şiddetini uygulayan çocukların bu davranışlarını eğitim-öğretim yılı boyunca azaltması ya da akran şiddetine maruz kalan çocukların akranlarının şiddeti ile baş etme stratejileri geliştirdikleri ile açıklanabilir. Şöyle ki, eğitim-öğretim yılının başından itibaren zaman içerisinde çocuklar birbirlerini tanımakta, akran kültürü oluşmakta, uyum problemleri azalabilmektedir. Bu sürede öğretmen-çocuk ilişkisi gelişmekte, yapılan etkinlikler aracılığıyla da çocukların tüm gelişim alanlarında ilerlemeler sağlanabilmektedir. Bireysel olarak ve akran grubundaki bu olumlu gelişmelerin şubat ayında akran şiddetine maruz kalma düzeyinin oldukça azalmasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Akran şiddetine maruz kalma, eğitim öğretim yılının sonunda (Mayıs 2014), önceki ölçüme göre artış gösterse de yine de akran şiddetine maruz kalmanın en sık görüldüğü dönem eğitim-öğretim yılının ilk haftaları (Ekim 2013) olmuştur. Çocuklar, okula yeni başladıklarında diğer çocukları, öğretmenlerini, okulu tanıma ve uyum sağlama sürecinde bir takım davranış sorunları gösterebilirler. Perry, Willard ve Perry’ ye (1990) göre, akranlarının şiddetine maruz kalma küçük çocuklarda uzun süre devam etmemektedir. Bunu şu şekilde açıklamaktadır: Saldırgan çocuklar, gruba yeni akranları girdiğinde saldırgan tavırlar sergiler. Bir süre sonra akranlarının tepkileri doğrultusunda kurbanları azalır. Saldırganlıkları daha az çocuk üzerinde yoğunlaşır. Bu durum az sayıda çocuğun şiddete maruz kalan rolünü uzun süre devam ettirebileceğini göstermektedir. Ancak birçok çocuğun kurban rolüyle, anaokulundayken, en az bir kez karşılaşabileceğine de dikkat çekilmektedir (Smith ve Swettenham, 2005). Ayrıca okul öncesi dönemde akran şiddetine maruz kalmanın başlangıcında farklı aşamalar görülebilmektedir. Şiddet genelde sene başında görülmektedir. Ancak göçmen çocuklar gibi özel gruplarda yıl boyunca devam edebilmektedir (Estell Farmer ve Cairns, 2007; Kochenderfer ve Ladd, 1996). Kochenderfer ve Ladd (1996) çocukların akran şiddetine maruz kalma derecesini araştırdığı çalışmaya 195 çocuk (100 erkek, 95 kız) katılmıştır. Çocuklar sonbahar ve ilkbahar dönemlerinde izlenmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, genellikle akran şiddetine maruz kalanlar akran gruplarına yeni girdikleri zaman çok rahatsız edilmektedirler.

Akranlara şiddet uygulama açısından da ölçümler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Birinci ölçümün ortalama puanı ölçümler içindeki en yüksek puandır. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ölçümler içindeki en düşük puandır. Akran şiddetini uygulama düzeyinin azalması, akran şiddetine maruz kalan çocukların bu davranışlarla baş etme yöntemi olarak akran şiddetini uyguladıkları, maruz kaldıkları akran şiddetinin azalması ya da artması durumunda akran şiddetini uygulama davranışlarının azaldığı ya da arttığı düşünülebilir. Çocukların aldıkları eğitimin akran şiddetini uygulama düzeylerindeki düşüşte etkili olduğunu düşünülebilir. Bunun yanı sıra 3. ölçümden sonra gerek akran şiddetine maruz kalma ile akran şiddetini uygulama puanlarının artış göstermesi, bahar döneminde çeşitli bayram ve şenliklerin hazırlık çalışmaları ile açıklanabilir. Şöyle ki, Türkiye’de bahar döneminde, okul öncesi eğitim kurumlarında Nisan ve Mayıs aylarında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, mayıs ayındaki Ulusal Okul Öncesi Şenlikleri (Mayıs ayının son haftası), Anneler Günü (Mayıs

ayının 2. pazarı günü) olmak üzere dört kutlama yapılmaktadır. Her kutlama ile ilgili çeşitli dans gösterisi, drama, sergi, kısa canlandırma, şarkılı oyunlardan oluşan törenler düzenlenmektedir. Kutlama hazırlıklarında yapılabilen en önemli hata, hazırlıkların oldukça yoğun olması, günlük eğitim akışını aksatabilmesidir. Bahar dönemi aynı zamanda havaların ısınması, açık alan etkinliklerin daha çok yapılabilir olması demektir. Ancak yoğun tempo çocukların havanın bu avantajından ve oyun imkanından yararlanmalarını engelleyebilmekte, mart-haziran ayları arasındaki bu durum çocukların okuldan sıkılmasına, çok yorulmalarına ve sınıf yönetiminde aksaklıklara neden olabilmektedir. Fabes, Shepard, Guthrie ve Martin (2003) düşük kaliteli eğitim ortamlarında çocuklar, akranlarıyla yeteri kadar ve nitelikli zaman geçiremeyeceklerini ifade etmişlerdir. Erten (2012), tarafından yapılan boylamsal çalışmada, çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin eğitim-öğretim yılının sonuna doğru sürekli bir düşüş gösterdiği belirlenmiştir.

Akran şiddetine maruz kalma ile akranlara şiddet uygulama düzeylerinde ölçümler arasında paralellik söz konusudur. Her iki değişkende de birinci ölçümün ortalama puanı en yüksek puan, üçüncü ölçümün ortalama puanı ölçümler içindeki en düşük puandır. Bazı çocuklar hem zorbalık yapmakta hem de zorbalığa hedef olabilmektedir (Pekel, 2004). Akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddetini uygulama puan ortalamaları arasındaki paralellik, sonuçların kendi içinde tutarlı olabileceğini de göstermektedir. Şöyle ki, akran şiddetinin azalması ile akran şiddetine maruz kalmanın da azalması beklenen bir neden-sonuç ilişkisi olarak değerlendirilebilir. Eğer akran şiddetini uygulama azalırken, akran şiddetine maruz kalmada artış gözlemlenseydi, bulgularda çelişki olabileceği düşünülebilirdi. Ancak bu çalışmada, şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma arasında paralellik olması çocukların okul öncesi eğitimin yararları ve olumlu etkileri doğrultusunda akranlarına şiddet uygulamaları ve bu şiddete maruz kalma açısından olumsuz davranış örneklerinin azalabileceği şeklinde açıklanabilir.

Akran şiddetine maruz kalma düzeyleri ile ilgili bazı ölçümler arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Akran şiddetine maruz kalan çocukların bu durumları sonraki zaman dilimlerinde de devam edebilmektedir. Akranlarına şiddet uygulamada da bazı ölçümler arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Akranlarına şiddet uygulayan çocuklar, bu davranışlarını uzun süreli olarak devam ettirebilmektedirler. Akran şiddetine maruz kalma ile akranlarına şiddet uygulama arasında da anlamlı düzeyde olumlu yönde ilişki bulunmaktadır. Akranlarının şiddetine maruz kalan çocuklar, akranlarına şiddet uygulayabilmektedir. Aynı şekilde akranlarına şiddet uygulayan çocuklar, akranlarının şiddetine de maruz kalabilmektedir. Vermande, Van den Oord, Goudena, ve Rispen (2000), oluşturdukları saldırgan-kurban ilişkisine ait yapısal analizde sekiz model belirlemişlerdir. Bu modellerden Hiyerarşik modelde, çocuklar hem saldırgan hem kurban olabilmektedir.

Cinsiyetler açısından da kızlar ve erkekler arasında akran şiddetine maruz kalma düzeyi, dört ölçümde de anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.001$). Kız ve erkek çocuklar aynı düzeyde akran şiddetine maruz kalabilmektedirler. Akranlara şiddet uygulamada ise eğitim-öğretim yılının başında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık görülmezken, diğer üç ölçümde erkeklerin akran şiddeti uygulama puanları, kız çocuklarına göre istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Akranlara şiddet uygulamada etkili olabildiği düşünülen değişkenler arasında cinsiyet, olumsuz aile tutumları, medya, olumsuz model alma gibi faktörler yer almaktadır (Olweus, 2003). Ancak bu bulgu ile örtüşmeyen farklı sonuçlara da rastlanabilmektedir. Örnek olarak, Gülay (2011) tarafından yapılan çalışmada, 5-6 yaş grubundan 450 çocuk (216 kız, 234 erkek) yer almıştır. Araştırmanın sonucunda; erkek çocukların akranların şiddetine maruz kalma düzeylerinin, kız çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kız çocukları da erkek çocuklara göre akran ilişkilerinde daha olumlu davranışlar göstermektedir. Bir diğer çalışmada, Crick, Ostrov, Burr, Cullerton-Sen, Jansen-Yeh ve Ralston (2006), 18 ay süren boylamsal çalışmalarında 30-52 ay arasındaki 91 çocuğu saldırganlık açısından izlemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre kız ve erkek çocukları arasında saldırganlığın türü açısından farklılık bulunmuştur. Kızlar, erkeklere göre ilişkisel saldırganlığı, erkekler de kızlara göre fiziksel saldırganlığı daha çok uygulamışlardır. Gözlem metodlarıyla cinsiyetler arasındaki farklılığın akran ve öğretmen görüşlerine göre daha net ortaya konulabildiğini ifade eden çalışmalar (Ostrov

ve Keating, 2004; Ostrov, Woods, Jansen, Casas, ve Crick, 2004) bulunmaktadır. Bu çalışmada da öğretmen görüşlerine dayalı olarak akran şiddeti belirlenmiştir. Fiziksel şiddet, sözel şiddete göre daha rahat fark edilebilmektedir (Archer ve Coyne, 2005; Ly Valles ve Knutson, 2008). Erkekler de genelde kızlara göre daha sık fiziksel şiddet uygulayabilmektedirler (Maccoby, 1998). Dolayısıyla öğretmenler erkeklerin fiziksel şiddet örneklerini daha çok fark etmiş olabilirler.

Bu çalışma, beş yaşındaki 52 çocuk ile sınırlıdır. Konu ile ilgili sonraki çalışmalarda daha kalabalık örneklem gruplarıyla ve daha geniş bir yaş aralığı ile çalışılmalıdır. Araştırmada çocukların akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddeti uygulama düzeyleri öğretmen görüşleri ile sınırlıdır. Sonraki çalışmalarda akran görüşü ve gözlem gibi farklı kaynaklardan bilgi toplanmalıdır. Konu ile ilgili uzun süreli boylamsal çalışmalar, tarama çalışmaları gibi farklı yöntemlerde hazırlanmış araştırmalar yapılmalıdır. Akran şiddeti türleri, akran şiddetinin nedenleri, sonuçları ve akran ilişkilerinin etkileri konularında araştırmalar yapılmalıdır. Okul öncesi dönemde akran şiddeti ile ilişkili olabilecek değişkenlere (anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, kardeş ilişkileri, öğretmen-çocuk ilişkisi, mizaç vb.) ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. Akran şiddetine yönelik eğitim programları hazırlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Türkiye’de akran şiddetine maruz kalma, saldırganlık konularında akran görüşüne, gözleme dayalı ölçme araçları geliştirilmelidir. Okul öncesi eğitimi öğretmenleri, akran ilişkileri ile ilgili çeşitli konularda (akran şiddeti, akran reddi, popülerlik vb.) eğitimler almalıdırlar.

Türkiye’de devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında sınıflarda tek öğretmen yer almaktadır. Bu çalışmada yer alan sınıflardaki çocuk sayısı 15-25 arasında değişmektedir. Özellikle kalabalık sınıflarda öğretmenlerin tek başına sınıf yönetimi, çocukların bireysel farklılıklarını tanıma gibi durumlarda zorlanabilmektedirler. Koçluk sistemi geliştirilerek, deneyimli öğretmenlerin özellikle mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin yanında akran şiddeti, akran kabul/reddi gibi akran ilişkileri ile ilgili rehberlik yapabilmeleri sağlanabilir. Öğretmenler, yıl boyunca çocukların sosyal konumlarını, sınıftaki sosyal dinamikleri takip etmelidirler. Eğitim-öğretim yılının başından itibaren sınıfta akran ilişkilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar yapılmalıdır. Gerekli durumlarda sosyal beceri programları gibi uygulamalar gerçekleştirilmelidirler. Öğretmenler, anne-babaları akran şiddeti, akran kabul/reddi konularında bilgilendirmelidirler. Anne-babalar ile çocukların sosyal ilişkileri konusunda da düzenli iletişim halinde olunmalıdır. Konu ile ilgili hazırlanacak aile katılımı etkinlikleri ile anne-babaların çocuklarının akran ilişkilerini, sosyal becerilerini desteklemelerine imkan verilmelidir.

Kaynaklar

- Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 9 (3), 212-230.
- Baumeister, A. L., Storch, E. A., & Gefken, G. R. (2008). Peer victimization in children with learning disabilities. *Child Adolescent Social Work Journal*, 25, 11-23.
- Bradley, K. D. (2001). *Group entry strategies as socially excluded children as a function of sex, ethnicity, and sociometric status*. Unpublished doctoral dissertation. The University of Texas, USA.
- Brown, W. H., Odom, S. L., & Conray, M. A. (2001). An intervention hierarchy for promoting young children’s peer interactions in natural environments. *Topics in Early Childhood Special Education*, 21 (3), 162- 175.
- Crick, N. R., Ostrov, J. M., Burr, J. E., Cullerton-Sen, C., Jansen-Yeh, E., & Ralston, P. (2006). A longitudinal study of relational and physical aggression in preschool. *Applied Developmental Psychology*, 27, 254-268.

- Crothers, L. M., & Levinson, E. M. (2004). Assessment of bullying: A review of methods and instruments. *Journal of Counseling and Development, 82*, 496-503.
- Cullerton-Sen, C., & Crick, N. R. (2005). Understanding the effects of physical and relational victimization: The utility of multiple perspectives in predicting social-emotional adjustment. *School Psychology Review, 34* (2), 147-160.
- Davidson, L. M., & Demaray, M. K. (2007). Social support as a moderator between victimization and internalizing-externalizing distress from bullying. *School Psychology Review, 36* (3), 383-405.
- Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Estell, D. V., Farmer, T. W., & Cairns, B. D. (2007). Bullies and victims in Rural African American youth: Behavioral characteristics and social network placement. *Aggressive Behavior, 33*, 145-159.
- Farmer, T. W. 2000. Misconceptions of peer rejection and problem behavior. *Remedial and Special Education, 21* (4), 194-208.
- Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. R., & Martin, C. L. (1997). Roles of temperamental arousal and gender-segregated play in young children's social adjustment. *Developmental Psychology, 33* (4), 693-702.
- Farmer, T. W. (2000). Misconceptions of peer rejection and problem behavior. *Remedial and Special Education, 21* (4), 194-208.
- Gillies-Rezo, S., & Bosacki, S. (2003). Invisible bruises: Kindergartens' perceptions of bullying. *International Journal of Children's Spirituality, 8* (2), 163-177.
- Green, V. A., Cillesen, A., H., N., Rechis, R., Patterson, M. M., & Hughes, J. M. (2008). Social problem solving and strategy use in young children. *The Journal of Genetic Psychology, 169* (1), 92-112.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gülay, H. (2011). The peer relations of 5-6 year old children in relation to age and gender, *Eurasian Journal of Educational Research, 43*, 107-124.
- Gülay, H. ve Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *E-International Journal of Educational Research, 2* (1), 81-92.
- Gülay-Ogelman, H. ve Erten, H. (2013). 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkileri ve sosyal konumlarının okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi (boylamsal çalışma). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30*, 153-163.
- Gülay-Ogelman, H. ve Erten-Sarıkaya, H. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: iki yıllık boylamsal çalışma. *Turkish Studies, 8* (8), 1858-1871.

- Gülay-Ogelman, H. ve Erten-Sarıkaya, H. (2014). 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkeni arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Dergisi*, 41, 1-27.
- Hawker, D. S. J., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal Child Psychology Psychiatry*, 41 (4), 441-455.
- Hodges, E. V. E., & Perry D. G. (1999). Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (4), 677-685.
- Kochenderfer, B., & Ladd, G. W. (1996). Peer victimization: Cause or consequence of school maladjustment?, *Child Development*, 67, 1305-1317.
- Kochenderfer, B. J., & Ladd, G. W. (1997). Victimized children's responses to peers' aggression: Behaviors associated with reduced versus continued victimization. *Development and Psychology*, 9, 59-73.
- Kochenderfer-Ladd, B., & Wardrop, S. L. (2001). Chronicity and instability of children's peer victimization experiences as predictors of loneliness and social satisfaction trajectories. *Child Development*, 72 (1), 134-151.
- Ladd, G. W., & Kochenderfer-Ladd, B. (2002). Identifying victims of peer aggression from early to middle childhood: Analysis of cross-prevalence of victimization and characteristics of identified victims. *Psychological Assessment*, 14, 74-96.
- Kochenderfer-Ladd, B. (2004). Peer victimization: The role of emotions in adaptive and maladaptive coping. *Social Development*, 13 (3), 329-349.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., & Coleman, C. C. (1997). Classroom peer acceptance, friendship, and victimization: Distinct relational systems that contribute uniquely to children's school adjustment ?. *Child Development*, 68 (6), 1181-1197.
- Leff, S. S. (2007). Bullying and peer victimization at school: Considerations and future directions. *School Psychology Review*, 36 (3), 406-412.
- Ly Valles, N., & Knutson, J. F. (2008). Contingent responses of mothers and peers to indirect and direct aggression in preschool and school-aged children. *Aggressive Behavior*, 34, 497-510.
- Maccoby, E. (1998). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. CA: Stanford.
- Monks, C. P., Smith, P. K., & Swettenham, J. (2005). Psychological correlates of peer victimization in preschool: Social cognitive skills, executive function and attachment profiles. *Aggressive Behavior*, 31, 571- 588.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying. *Educational Leadership*, 12-17.
- Ostrov, J. M., & Keating, C. F. (2004). Gender differences in preschool aggression during free play and structured interactions. *Social Development*, 13, 255-277.
- Ostrov, J. M., Woods, K. E., Jansen, E. A., Casas, J. F., & Crick, N. R. (2004). An observational study of delivered and received aggression, gender, and social-psychological adjustment in preschool: "This white crayon doesn't work". *Early Childhood Research Quarterly*, 19, 355-371.
- Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Perry, D. G., Willard, J. C. & Perry, L. C. (1990). Peer's perceptions of the consequences that victimized children provide aggressors, *Child Development*, 61, 1310- 1325.
- Rodkin, P. C., & Hodges, E. V. E. (2003). Bullies and victims in the peer ecology: Four questions for psychologists and school professionals. *School Psychology Review*, 32 (3), 384-400.
- Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2005). *Understanding Children's Development*. USA: Blackwell Publishing.
- Solberg, M. E., Olweus, D., & Endressen, I. M. (2007). Bullies and victims at school: Are they the same pupils?. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 441-464.
- Vermande, M. M., Van den Oord, E. J. C. G., Goudena, P. P., & Rispen, J. (2000). Structural characteristics of aggressor-victim relationships in Dutch school class of 4 to 5 year olds. *Aggressive Behavior*, 26, 11-31.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. London: Harvard University Press.

Extended Abstract

Introduction

Children acquire the peer-centred social competence and establish the social structure concerning peer groups throughout the preschool period (Brown et al., 2001; Farmer, 2000). They may develop different types of relationship with their peers. Peer victimisation is one of these relationship. Peer victimisation is a problematic type of relationship that is shaped by aggression. Olweus (2003) defines the peer victimisation as the lower dimension of aggression, where a stronger child repeatedly uses violence against a weaker child without a provocative element. In peer victimisation, the child applying violence is called as bully and the child being exposed to violence is called as victim. The bullying children are generally strong children or they are perceived as strong by the victimised children. The bullying children may be active, assertive, popular, full of hostility and agile within the peer group. It has been determined that bully children are aggressive, rowdy, destructive and they have a negative self-respect and a lower level of social competence. Children using violence have more positive attitudes towards bullying compared to the other children. They also love the social position and interaction. These children may have different characteristics within the peer group. Some bully children have a lower number of friends and are alone. On the other hand, they have a higher level of acceptance. And some of them are aggressive and are generally rejected by their peers (Gillies-Rezo and Bosacki, 2003; Pekel, 2004; Rodkin and Hodges, 2003).

Another dimension of peer victimisation is the victimised children. In general terms, peer victimisation signifies being exposed to an aggressive behaviour. The victimised child may experience a process of social incompatibility, which is a problem that could easily turn into a crisis (Monks, Smith and Swettenham, 2005).

The purpose of this study was to follow the relationship between the levels of exposure to peer victimisation and applying peer victimisation in five year-old children. The sub-problems of the study were as follows:

- Do the levels of exposure to peer victimisation in five year-old children vary within the school year?
- Do the levels of applying peer victimisation in five year-old children vary within the school year?
- Is there a statistically significant relationship between the levels of exposure to peer victimisation and applying peer victimisation in five year-old children?
- Do the levels of exposure to peer victimisation and using peer victimisation vary based on the gender?

Method

Research Design

Longitudinal scanning method was used in the study.

Participants

The sample group of the study consisted of 52 five years old children recruited from two independent kindergartens in Tavas district of Denizli province in the educational year of 2013-2014. While 19 of children (36.5%) were girls, 33 (63.5%) were boys. Age average of children was 5 years and two months. The simple random sampling method was used to determine the sample group.

Instruments

Form of Demographic Data: Form of Demographic Data includes information about children.

The Victimization Scale: It is a measurement tool developed by Ladd and Kochenderfer-Ladd in 2002 on the basis of the self-reports of 5-6 years old children. The scale was completed by teachers. The scale includes a total of four items, each of which focuses on one of the four types of peer aggression (physical, indirect, direct and general). Each item was evaluated with expressions “Never”, “Sometimes” and “Always” (Ladd and Kochenderfer-Ladd, 2002). Linguistic equivalence, reliability and validity studies of the scale were carried out by Gülay in 2008. Internal consistency coefficient of the scale was determined to be .72 (Gülay, 2008). The total score obtained from the scale indicates the extent of children’s exposure to peer victimisation. Within the scope of this study, the internal consistency coefficient of the scale was determined as .78.

The Peer Victimization Application Scale: The Peer Victimization Application Scale was developed within the scope of this study based on the Peer Victimization Scale. The levels of children to apply peer victimisation were tried to be determined in accordance with four items, which were formed in parallel with four items of the Peer Victimization Scale. While the Peer Victimization Scale tried to reveal the levels of children to be exposed to peer victimisation, this scale tried to reveal their levels of applying peer victimisation. The scale items were developed according to the views of 5 academicians conducting studies in subjects of preschool education, peer relationships in the fields of child development, peer victimisation, and social position. The items being formed were presented to take views of five preschool teachers. A pilot application was performed according to their views. As a result of performing this application to a group of thirty five with two-week interval, the test-retest reliability was determined as $r = .81$ ($p < .001$). The total score obtained from the four-item scale reveals to what extent the children apply the peer victimisation. While the highest score to be obtained from the scale was 12, the lowest score was 4. Within the scope of this study, the internal consistency coefficient of the scale was determined as .75. Example items: “She/he scolds other children.”, “She/he nicknames her/his peers.”

Data Analysis

One-way analysis of variance (ANOVA), paired samples t-test and correlation calculations were used to analyse the data.

Results

A significant difference was determined between the first measurement, second measurement, third measurement, and fourth measurement scores of the levels of exposure to peer victimisation in children in the sample group within a school year [$F_{(3,153)} = 11.372$, $p < .05$]. Regarding the levels of exposure to peer

victimisation, the mean score of the first measurement ($\bar{X}=1.46$) and the mean score of the second measurement ($\bar{X}=1.09$) were higher than the mean score of the fourth measurement ($\bar{X}=0.98$). On the other hand, the mean score of the third measurement ($\bar{X}=0.61$) was lower than the mean score of the fourth measurement ($\bar{X}=0.98$). The mean score of the first measurement ($\bar{X}=1.46$) was the highest score among all measurements. On the other hand, the mean score of the third measurement ($\bar{X}=0.61$) was the lowest score among all measurements.

A significant difference was determined between the first measurement, second measurement, third measurement, and fourth measurement scores of the levels of applying peer victimisation in children aged five [$F_{(3,153)}=4.061, p<.05$]. Regarding the levels of applying peer victimisation, the mean score of the first measurement ($\bar{X}=1.28$) and the mean score of the second measurement ($\bar{X}=1.26$) were higher than the mean score of the fourth measurement ($\bar{X}=1.25$). On the other hand, the mean score of the third measurement ($\bar{X}=0.78$) was lower than the mean score of the fourth measurement ($\bar{X}=1.25$). The mean score of the first measurement ($\bar{X}=1.28$) was the highest score among all measurements. On the other hand, the mean score of the third measurement ($\bar{X}=0.78$) was the lowest score among all measurements.

There was a positive significant relationship between four measurements regarding the levels of children to be exposed to peer victimisation. Children being exposed to peer victimisation are likely to keep having this condition in the future, as well. There was a positive significant relationship between the measurements regarding the levels of applying peer victimisation. Children applying peer victimisation are likely to continue such behaviours for a long period. There was a positive significant relationship between exposure to peer victimisation and applying peer victimisation. Children being exposed to peer victimisation are likely to apply peer victimisation. Similarly, children applying peer victimisation are likely to be exposed to peer victimisation. According to the results, there was not a significant difference between girls and boys in terms of the level of exposure to peer victimisation in all four measurements ($p>.01$). Regarding applying peer victimisation, no significant difference was determined between the genders at the beginning of the school year and the scores of boys to apply peer victimisation were statistically higher in other three measurements, compared to girls ($p<.01$).

Discussion, Conclusion & Implementation

According to the study results, there was a significant difference between the first measurement, second measurement, third measurement, and fourth measurement scores of the levels of exposure to peer victimisation in five year-old children within a school year. According to the results, exposure to peer victimisation was considerably lower in the third measurement (February 2014). The decrease of the level of exposure to peer victimisation could be explained by the fact that children applying peer victimisation decreased these behaviours throughout the school year or children being exposed to peer victimisation developed strategies of coping with peer victimisation. Even though the peer victimisation showed an increase at the end of the school year (May 2014) compared to the previous measurement, the exposure to peer victimisation was mostly observed during the first weeks of the school year (October 2013). When they start the school, children may display a number of behavioural problems in the process of knowing and adapting to other children, their teachers, and the school.

There was also a significant difference between the measurements in terms of applying peer victimisation. The mean score of the first measurement was the highest among all measurements. On the other hand, the mean score of the third measurement was the lowest among all measurements. The decrease of the level of applying peer victimisation may make us think that children being exposed to peer victimisation applied peer

victimisation as a method of coping with these behaviours and they either decreased or increased the behaviours of applying peer victimisation in case of the decrease or increase of peer victimisation they were exposed to. It could be thought that the education received by children was effective upon the decrease in their levels of applying peer victimisation.

There was a parallelism between the measurements in terms of the levels of exposure to peer victimisation and applying peer victimisation. In both variables, the mean score of the first measurement was the highest; whereas, the mean score of the third measurement was the lowest among all measurements.

There was a positive significant relationship between four measurements regarding the levels of exposure to peer victimisation. Children being exposed to peer victimisation are likely to keep having this condition in the future, as well. There was a positive significant relationship between the measurements regarding the levels of applying peer victimisation. Children applying peer victimisation are likely to continue these behaviours for a long period. There was a positive significant relationship between the exposure to peer victimisation and applying peer victimisation. Children being exposed to peer victimisation are likely to apply peer victimisation.

The future relevant studies should be conducted with larger sample groups and with a larger age range. In the study, the levels of exposure to peer victimisation and applying peer victimisation in children are limited with teachers' views. The future studies should collect information from different resources like peer views and observation. The studies should be conducted with the help of different methods like relevant long-term longitudinal studies and screening studies. There should be studies on types of peer victimisation, reasons and results of peer victimisation and the effects of peer relationships.